

A hiány színei, fényei és árnyai

Sóváradi Valéria műveiről

Mint oly sok kortársáé, nehezen követhető, éles váltásokkal, váratlan fordulatokkal szabdalta művészpálya Sóváradi Valériáé is. A XX. századi művészet globális dilemmáira és kihívásaira reflektálva, a kor kényszereinek engedelmessége ma már alig-alig lehetséges az egynemű, koherens életművek felépítése, egyre ritkább jelenség a szűk, egységes alkotói területet átfogó művészi munkásság. A művészeti ágak, a műformák, az anyagok és a technikák kavargásában – esetenként kavalkádjában – a festők és a grafikusok szobrászokká válnak, a szobrászok festőkké és grafikusokká, s a különböző, korábban iparművészetinek nevezett ágazatok művelői autonóm, képzőművészeti igényű kompozíciók, térbe helyezett és síkba adaptált alkotások készítőiként lépnek fel, és akkor még nem szóltunk a teljesen megújított minőségű és arculatú műtárgyakról, az újabb és újabb eszközök, médiumok – és a történet-idő, a cselekmény, a mozgás, a virtualitások – alkalmazásáról, műbe foglalásáról.

A budapesti Magyar Iparművészeti Főiskola kapuján 1978-ban öltözéktervezői diplomával kilépő Sóváradi Valéria sem sokáig dolgozott eredeti, alkalmazott textiltervezői munkaterületén, s magához a textilművészethez is csupán a pályakezdés szakaszában maradt hű: 1990-ben még elnyerte a *Párbeszéd* címmel és tematikával meghirdetett szombathelyi Fal- és Tértextil Biennále fődíját, majd ugyancsak a vasi fővárosban rendezett 1994-es seregszemlén, a 10. Nemzetközi Miniaturtextil Biennálén az UNESCO-díjat is, de a kilencvenes évek derekától már inkább papírművekkel, grafikákkal, majd festményekkel jelentkezett a kiállításokon. A fordulatot az 1997-es római ösztöndíjas periódus hozta meg. „Sóváradi Valéria számára a festés boldog, felszabadító állapot – állapította meg Verba Andrea művészettörténész 2002-ben –, hiszen a textil- és a papírművészet világából néhány éve 'tévedt', bár talán már hosszú évek óta sóvárgott erre a területre. Már az 1997-es római ösztöndíjat követően készült, mediterráneum inspirálta képeit szemlélve is úgy tűnt, bizonytalannal régtől készülődni a nagy utazásra, hiszen meglepő otthonossággal mozgott ebben a 'nagy idegenben'." A teret dinamikus hatóterükbe vonó, korántsem egynemű anyaghasználattal élő textilkompozíciók világát azonban nem átmenet nélkül követte a festészet és a grafika: az ezredfordulót megelőző években a nemzetközi kezdeményezések nyomán a magyar művészetben is fontos alkotóterületté vált a Sóváradi Valériát is rabul ejtő papírművészet. „Mi érdekel engem a papírban mint anyagban?” – fogalmazta meg a művész a kérdést, és így válaszolt rá: „Az a sokrétű felhasználhatósága, ami fizikai tulajdonságaiban rejlik. Ha akarom, kő- és fémszerű, ha akarom, könnyű és áttetsző! Ha akarom, kemény és szilárd, ha akarom, puha és hajlékony. Festhető, alakítható, bármilyen formát felvesz, kombinálható a legkülönbözőbb anyagokkal.” Sóváradi Valéria e materiát alkalmazó munkái kapcsán a kortárs festő- és papírművész, Mészáros Géza nomád tanulmányokra hivatkozik, amelyek a vesszőtápasztás, a papírsár, a hajlék, a fészek, a kas, a varsa, a süveg fogalmait és jelentéseit idézi fel emlékezetében. A nagyméretű, nehéz és körül-

ményes technikai kivitelezést követelő munkák azonban – miként a talált tárgyakból konstruált installációk is – fokozatosan háttérbe szorultak az egyedi és a sokszorosított grafikák – kiemelten a nagyméretű szén- és ceruzarajzok, a színes litográfiák, amelyekkel több országos grafikai kiállítás rangos díját nyerte el az ezredfordulót megelőző években – és az olajjal farostrá és vászonra festett kompozíciók, valamint a papírivekre rögzített akvarellek és pasztellek mögött, amelyek viszonylag egységes együttesét az új évezredben már csak a művészkönyvek és a kollázsok törik meg. Ezek az új művek nemcsak a klasszikus képalkotó technikákhoz és anyagokhoz – festéshez, rajzoláshoz; olajfestékhez, vászonhoz; papírhoz, pasztellkrétához, szénhez és ceruzához, a nyomtatókőhöz – való visszatérést tanúsítják, hanem az absztrakt vagy a jelzésszerű, elvont szimbolikus elemek világától való eltávolodást, és az ún. valóság-elemek, a természet és a tárgyak, objektumok világa képi megjelenítésének napjainkig tartó térnyerését is.

A síkba transzponált grafikai és festészeti művek látszólag teljesen függetlenek a korábbi alkotóperiódusok más anyagokat alkalmazó és más kifejezéseket összpontosító, térbe illesztett munkáitól, de valójában pontosan ezen a ponton kapcsolódnak az előzményekhez, illetve egymáshoz: a szénrajzok és a litográfiák, az olajkompozíciók egyik legfontosabb problematikája a tér megragadása, az embert övező terek dimenzióinak festői-grafikai tanulmányozása, a dolgok téri jelenségeinek kutatása. Kezdetben a belső tér, a különböző épületbelső részletei, a zárt közlekedőterek furcsa kivágatai jelennek meg a Sóváradi-műveken, majd a művész kilép a szabadba, és a sejtelmesen lehatárolatlan, minden tájékozódási ponttól megfosztott illúzió-térben a kertet, a parkot, a mesterséges elemekkel megbontott természeti környezetet avatja festői vizsgálati terepévé. Redukált, szűk látószöveget alkalmazó, néhány motívumra szorítókozó valóság-metszetek ezek, amelyek a közelmúlt jellegzetes vizuális jelenségeinek, látványelemeinek, tárgyainak és eszközeinek, rekvizitumainak képi megidézésével és kiemelésével tárnak elénk egy kiürült, rideg, magányérzettel átítatott világot. Egy-egy korlát részlete, egy nem tudni, hová vezető lépcsősor néhány foka, szoros, csupasz falak között futó, furcsán lezáruló folyosó, ablakmélyedés, falra szerelt radiátor jelzi, hogy kopár, minden díszről megfosztott életterekben járunk, hogy a funkcionalitást szolgáló tárgyakon és elemeken túl e közegekben semmi másnak nincs helye. Ezt a szigort, ezt a reduktív szellemet tolmácsolja a művek néhány, három-négy színre szorítókozó koloritja is: egy-egy kompozíció a rózsaszín, a fekete és a vörös mellett más árnyalat nem bukkan fel. A kolorit eme fegyelme – amikor a festő kitekint az ablakon, majd kimerészkedik az épületek közvetlen környezetébe, felfedezve egy telefonfülkét, benzinkutat vagy játszótéri padot – a későbbi képeken sem oldódik, sőt, mintha itt felerősödne a megfoghatatlanná alakult, sötét gomolygásba, esetenként homályba fúló tér transzcendens sugárzása. A művek misztikus hangvételt a sötét árnyalatokra hangolt színvilág mellett, illetve azzal tökéletesen összehangolva a fénykezelés, illetve a fények alkalmazása is hangsúlyozza. A belső tereket pásztázó kompozíciókon is rendre feltűnik egy-egy falra szerelt lámpa vagy neoncső, amelynek fénye különös derengésűvé, sejtelmessé avatja az atmoszférát. A sötét-világos ellentétek, a sötétségből kiemelkedő megvilágított részletek, fényes motívumok a szabad terekben dinamizmussal telítődnek, egy ostomyeles lámpa gyér fénycsugárjainak megvilágítása vagy a szürkületben feltűnő autó reflektora és a

különböző neon-alakzatok – szarvas, őz, hóember, karácsonyfa – kiemelt motívumainak hangsúlyai révén. Ám a fény minemősége, jelentősége, festészeti szerepe sem változatlan Sóváradi Valéria olajkompozícióin. Mint Hemrik László műkritikus 2010-ben közzétett tanulmányában megállapítja: „A 'képi fordulat' valamikor 2007-ben következik be. Ekkor tűnik el a derengő sejtetés a vásznakról, s a helyébe egy erőteljesebb fényhasználat lép, elindul a fényszennyezés folyamata. Valóságos, de sokszor valószínűtlennek ható fényforrások, sugárzó tárgyak kerülnek a vászra. Többnyire a karácsonyi (téli) időszakhoz kötődő, banalizált jelenségek ezek: kandelábermotívumok, neoncsovékból meghajlított üstökösök, fenyőfák, őzek és szarvasok, varázslatos fényfüggönyök és fényfüzerek... A deszakralizált fény egyre természetellenesebben viselkedik, ezzel együtt a történetek is kiíródnak a képekről, és megérint bennünket a bizarr, metafizikus űr. És én itt már semmiféleképpen sem fényszennyezésről, hanem egy látványos és feszes diszharmóniáról szólnék...” A 2007 körül festett, jellegzetes, s ugyanakkor átírt, a fanyar játékosság érzetét is hordozó neon-motívumok izzása még az ultramarinkék, a zöld és a kármínvörös sötét tónusaiból, a talányos esték és a sötét éjszakák feketeségeiből bontakozik ki, de néhány esztendővel később, 2010-ben ez a mély színekre alapozott kolorit már-már monokrómra vált: a képterek kivilágosodnak, s mint a *Kultúra* című, 2011-es képsorozat művein is, a szürke árnyalatai válnak dominánssá. Ezzel párhuzamosan változik a motívumhasználat is: az ezredforduló körüli évek alkotásai még csupán a természeti és a tárgyi világra koncentrálok, figura nélküli kompozíciók voltak, az emberi jelenlét – vagy egykori jelenlétet? – e művein mintegy utalásszerűen, csupán építészeti részletekkel, tárgyakkal és eszközökkel sugallja a festő, s csak később tűnedezik fel egy-egy, groteszk módon a képkivágatba nyúló kéz vagy láb. Ezt követően aztán a 2010-es években festett szürke műveken jelennek meg a teljes emberalakok, de itt is csak bábszerűen, már-már jellegtelenül, a térben magányosan és bizonytalanul lebegő jelenségekként: jelentőségük, szerepük ugyanolyan elenyésző, mint egy játszótéri piros padé vagy egy nem EU-konform mérleghintáé.

Sóváradi Valéria festészete és rajzművészete végső soron természetelvű, realista szemléletű művészet, amelynek valóság-tükröztetését – valóság-kivágatát – valamifajta játékosan naiv, esetenként szelíd szürreális látásmód árnyalja jellegzetesen egyénivé. Ha számba vesszük e festészeti és rajzművészeti munkásság alkotóelemeit, mind az eszközök, mind az interpretált képi matéria vizsgálata során – a szerteágazó, megannyi alkotóterületet, sok-sok műformát bejáró, számos technikát és anyagot alkalmazó pályakezdő szakasz után – egy hallatlanul letisztult, tudatosan redukált, a klasszikus ideák szellemisége által vezérelt kifejezőeszköz-rendszerrel élő művészeti univerzum áll előttünk. Az univerzum-leltár elkészítése során döbbenhetünk arra, hogy nem is arra kell elsősorban figyelni, hogy mi van a Sóváradi Valéria által festett és rajzolt képeken, hanem arra, mi nincs ott. Az oly kevés eszközzel, a szikár hétköznapokra és a kopár környezetre utaló néhány motívummal, a kevés, de mélyen átizzított színnel élő piktúrája és az egy-egy vonallal, vonalhálóval interpretált – az üresen hagyott papírfelületnek is tág teret adó – rajzművészete a hiány művészete: a megfestett, a megrajzolt, a képeken megjelenített világot szemlélve e világ fájdalmas hiányai, fenyegető ürességei tárulnak elénk.

Wehner Tibor